

on „Huize Jacoba“
gerstraat 47.
K. AAN ZEE.
gen, vlak bij Zee en
a Keuken, blijkje
en naseizoen goed-
tten.
ngen te verkrijgen
tr. 89, Den Haag.

osterbeek.

telegen Landhuis
1 Aug. (of korter)
talaan: 39, Ooster-

AAIJVELD
VENHAGE

at 286, Tel. 37932
straat 1, Tel. 37930
ndel in

en Brandstoffen.

DE WIT

r, Wasch-
kinrichting

WESTEN"

al 9 - ROTTERDAM

on 33677

VAN JUWEELEN

ERWERKEN EN

RLOGES

RNHARDI

at 11 - Tel. 12571

VENHAGE.

poedig en billijk.

IJTER - DEN HAAG

m Schilderwerken

temmaker

De Ruyterstraat 8a

Ruyterstraat 10

nummer 84729

oon 14527

ADRES VOOR

E KOEKJES

ct. p. ons.

KOEKJES

5 cts. p. ons.

Makon „WEIMAR“

arstraat 385

kenboschlaan ca

ade, Tel. no. 32740

N HAAG.

al uwe

school- en Schrijf-

hoeften

ook voor

alsdrukwerken

V ADRES:

BOEK- EN

BOEKHANDEL

andelsdrukkerij

t 11a - ARNHEM

ef. 23795

ische Vulpenhuis

eparatielrichting

UW zaak.

nt U ONZE zaak?

OWNIE

RA voor 6 opnamen

film 6 opnamen 10.60

CHAAP & Co.

TERDAM - Tel. 4198

JAARGANG

No. 39

27 JUNI '30

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS BENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's Gravenhage; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Groenheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr D. Postma, Burgersdorp (Zuid-Afrika); Dr A. Ringnalda, Soerabaja; Dr J. C. Rullmann, Waasenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's Gravenhage.

Adres der Redactie (tijdelijk):
Prof. Dr J. WATERINK,
Vossiusstraat 25, Amsterdam-Zuid.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postkantoor No. 3000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

Tijdens de afwezigheid van Prof. Dr V. Hepp, zal Prof. Dr J. Waterink de eindredactie hebben, waarom we verzoeken alles de Redactie betreffende te zenden aan diens adres: Vossiusstraat 25, Amsterdam-Zuid.

INHOUD: Hoofdartikel: Nationale Eenheid en Beginselen II. — Uit de Schrift: Een mosterdzaad. (Marcus 4:31). — Kerkelijk Leven: De „structuur“ van den modernen tijd VI. — Over Kerkelijke Financien I. — Lit. en Kunst: Albrecht Rodenbach II. — Pop. Wet. Schetsen: Het boek Yahuda IV. — Stemmen uit onze Kerken: Voorziening in de Bediening des Woords. — Perschoon. — Boekbespreking. — Kerknieuws. — Advertentiën.

HOOFDARTIKEL

NATIONALE EENHEID EN BEGINSELEN.

II.

Hoezeer men nu tot onhoudbare stellingen komt wanneer men wil zeggen, dat cultuureenheid vanzelf ook meebrengt, dat men alles te samen doet, moge blijken uit hetgeen Prof. van der Leeuw in zijn artikel, dat we een vorige maal ten deele bespraken, verder zegt.

Letterlijk (we nemen, als gezegd het geheele artikel over) schrijft hij het volgende:

„Ik was onlangs op een concert van een volkszangschool: meer dan vijfhonderd kinderen zongen voortreffelijk gedisciplineerd en muzikaal alleraardigste versjes. Maar op het programma ontbraken ten eenenmale religieuze en vaderlandsche liederen. Zou men die gaan zingen, dan zou immers het gemeentelijk subsidie gevaar lopen. De „christelijke“ kinderen ontbraken dan ook onder de vijfhonderd bijna geheel. Terwijl de overigen zich vermeiden in de natuur, de natuur en nog eens de natuur. Die is het dan ook inderdaad alleen nog maar die ons verbindt: een psalm kunnen wij niet, zooals de Engelschen, in gemengd gezelschap zingen, het Wilhelmus is niet „neutraal“, maar de natuur, die heeft goddank nog de liefde van het geheele volk. Dat is te zeggen: in liedvorm. Want als het gaat om praktisch natuurgelofte, dan trekken de christelijke padvindsters en de gewone padvindsters, en de A. J. C. en de Reisvereniging, en de Christelijke Reisvereniging, en de Selecte Reisvereniging in gescheiden gelederen op, sommigen op Zondag, anderen juist niet op Zondag, en zoo voorts.

„Wij hebben eigenlijk vier volken in administratief verband: het roomsche, het „christelijke“, het socialistische en de rest. De rest, dat zijn degenen, die of te lauw zijn om zich religieus of politiek warm te maken, of meenen, dat zij vóór alles Nederlanders zijn. Maar het gekke van het geval is, dat het bestaan van de laatste categorie door de andere eenvoudig wordt geloofend: ze zijn „liberaal“. Alles wat algemeen is, is goed, zoolang het de administratie raakt en „neutraal“ is. Maar zoodra het iets meer wil, is het liberaal. Wij doen hoe langer hoe meer alles in eigen kring af. En wie zich, uit beginselloosheid of uit beginselvastheid, aan de grenzen van die kringen niet stoort, die is liberaal.”

Wanneer we deze uiting van prof. v. d. L. gaan bezien, moeten we erkennen, dat er iets van waarheid in ligt. Het is wel droevig, wanneer een deel van het volk geen vaderlandsche liederen meer kan zingen.

Terloops merken we op, dat we zelfs wel eens hebben gemerkt, dat er enkele christelijke scholen zijn, waar men er niet zoo heel erg op gesteld is, naar het schijnt, om vaderlandsche liederen te leeren aan de kinderen. Maar deze opmerking is terloops. Gelukkig ontbraken bij de volkszangschool de christelijke kinderen onder de 500. Het blijkt, dat er toch altijd nog veel ouders zijn, die hun kinderen wel beters willen leeren dan het verheerlijken van de natuur en nog eens de natuur.

Maar wanneer we nu gaan bezien, wat Dr v. d. L. zegt, dan vragen we ons toch werkelijk af, wat de zin is van zulk geschrijf. We kunnen het zoo even geciteerde stuk van zijn artikel samenvatten in twee zinnen. De eerste zin is: „Waarom moeten we ons nu altijd splitsen?“ En de tweede zin is: „Het is onrechtvaardig om te meenen dat menschen, die vóór alles Nederlanders willen wezen, liberaal zijn“.

In de eerste plaats de eerste zin. Ik zou eens heel simpel willen vragen, wanneer prof. v. d. L. kinderen heeft, die hij op reis laat gaan, is het hem dan gansch onverschillig of de kinderen reizen onder leiding van een positief christelijk man of onder leiding van een communist? Als prof. v. d. L. op reis gaat, is het hem dan gansch onverschillig, indien er in zijn gezelschap vloekers en spotters zijn? Ik weet van te voren, dat Dr v. d. L. zal zeggen: „Nee, dat is mij gansch niet onverschillig“. Maar dan spreekt het toch ook wel vanzelf, dat christenen, wanneer zij samen op reis kunnen gaan, liever de zekerheid hebben, dat zij bij hun reisgezelschap niet telkens menschen hebben, waardoor zij in hun heiligste gevoelens worden gekwetst.

Bovendien — wat is dit eigenlijk een onbillijke redeneering.

Is het niet vanzelfsprekend, dat juist bij een organische levensopvatting de verschillende gemeenschappelijke levensuitingen zooveel mogelijk levensuitingen zijn van gelijkgezinden?

Het is niet waar, dat christenen in eigen gelederen optrekken als het gaat om praktisch natuurgelofte. Dit is tenslotte, als men het zoo zegt, een scheeve voorstelling. Boven op een bergtop kunnen ook christenen praktisch natuurgelofte wel degelijk smaken op één bank met een communist of een Mohammedaan.

Niet ten opzichte van het natuurgelofte behoeft de scheiding te komen. Maar de scheiding móet komen ten opzichte van het gedrag van die andere. Want als straks boven op dien bergtop de christen in aanbidding is, en de godloochenaar zijn bewondering in een vloek uit, dan is er de scheiding, niet door het natuurgelofte, maar door de geestelijke instelling van die twee.

En nu de tweede gedachte.

Dat we vier volken hebben in administratief verband, is klare onzin. We danken er God voor, dat er gelukkig nog talloze andere banden zijn, die Roomschen en Christenen, socialisten en de rest, samen binden. Daar is de band van de taal, van de literatuur, de kunst, velerlei volkszeden, enz.

Maar het merkwaardige is, dat die rest altijd allures heeft van zeldzame arrogantie. Omdat die rest uitgaat van een beginsel, dat veelal meest negatief, maar soms ook wel eens wat positief is, doch in ieder geval anders is dan dat van de andere, meent die rest reeds het recht te hebben

voor zich het type van algemeenheid op te eischen. Dan is die rest boos wanneer men zegt, dat die rest liberaal is.

Er is een tijd geweest waarin juist de neutraliteit werd aangedien als hét liberale principe. Daar zijn tientallen van jaren geweest, waarin men als één van de meest kenmerkende eigenschappen van het liberalisme aangaf, dat men niemand aanstoot wilde geven, dat men een goed Nederlander wilde zijn, dat men het kon stelen buiten de religie, en buiten allerlei dingen, en dat men daarom juist neutraal, en dus zóó echt liberaal was. Is het nu wonder, dat men menschen, die met dezelfde oude pretentie komen, ook in onze dagen liberaal noemt?

Laat Dr v. d. L. ons nu eens verklaren, hoe zij „vóór alles Nederlander“ kunnen zijn.

Betekent dat bijvoorbeeld, dat als het er op aankomt, men zijn christendom loslaat, om een soort nederlandschap boven christendom verheven, te belijden?

Betekent dat, dat het nederlandschap dieper is dan het Christen-zijn?

Maar wat voor christendom is dat dan toch?

Hoe past in dit stelsel het God-liefhebben-boven-alles?

Of is dit een God liefhebben in de binnenkamer, maar dan echt met het „godsdienst is privaatzaak“.

Maar eilieve, wat is dat anders dan rasecht liberalisme?

Ik zou wel eens willen, dat Dr v. d. L. ons nu eens duidelijk maakte, hoe dat kan: zich uit beginselvastheid aan de grenzen van de verschillende bestaande wereldbeschouwingskringen niet storen.

Dat moet dus een soort beginsel zijn, dat ontleend is aan de nationaliteit. Maar begrijpt prof. v. d. L. dan niet, dat men bij zulk een beginsel het zwijgen moet opleggen aan allen, die eventueel de anderen zonden kunnen ergeren?

En begrijpt Dr v. d. L. dan niet, dat op die wijze alleen maar het woord gevoerd mag worden door de menschen, die zichzelf de beginsel-vasten noemen en de nationalen? Is dit wel iets anders dan de knechting, die het overgrote deel van Nederland tientallen jaren van het liberalisme heeft beleefd?

Zoodra men de nationale eenheid wil ten koste van het leven, dat boven het aardse leven uitgaat, moet men dat hoogere leven verdrukken en verdringen, en moet men de praktijk volgen van het oude liberalisme.

En ik wil het met het meeste genoegen herhalen, wie dergelijke theorieën verkondigt, komt tot een liberalisme, dat in wezen het type vertoont van het onderwetsche, hooghartige: „laat dan de minderheden maar verdrukt worden“. Maar dan met dien verstande, dat men ook met het meeste genoegen de meerderheid tot minderheid degradeert. Want, laat men toch niet denken, dat het vele geschreeuw, dat men van de zijde van de A.V.R.O. aanheft, bewijst, dat de meerderheid van het Nederlandsche volk aan haar zijde staat. En de radio-kwestie was toch aanleiding tot Dr v. d. L.'s artikel.

Laten we in ieder geval als christenen begrijpen, dat we eerst christenen zijn, en dan vaderlander. Maar juist omdat we christenen zijn, hebben we altijd nog, zij het dan ook met ootmoed, toch de pretentie, dat het christendom de beste leerschool is voor de vaderlandsliefde.